

Магістр 1 року навчання

факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розкрито сутність поняття "економічна безпека підприємства" і її взаємозв'язок із суб'єктом економічного середовища. Розглянуто основні напрями забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання, впровадження комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємств, що дозволяє прогнозувати і запобігати загрозам економічній безпеці.

Аннотация. Раскрыта суть понятия "экономическая безопасность предприятия" и ее взаимосвязь с субъектом экономической среды. Рассмотрены основные направления обеспечения экономической безопасности субъекта хозяйствования, внедрение комплексной системы обеспечения экономической безопасности предприятий, позволяющей прогнозировать и предупреждать угрозы экономической безопасности.

Annotation. The essence of the concept "economic security of enterprises" and its interconnection with the subject of economic environment is examined. Basic aspects of providing economic security of a company are considered, implementation of the complex system of economic security of enterprises for predicting and preventing threats to economic security is studied.

Ключові слова: економічна безпека, стійкий розвиток, прибутковість фінансово-господарської діяльності, система економічної безпеки, оцінка ризику, фінансовий стан підприємства.

Економічна безпека підприємства (ЕБП) – це такий стан даного господарюючого суб'єкта, при якому життєво важлива компонента структури і діяльність підприємства характеризується в високою мірою захищеності від небажаних змін [1]. Є думка, що це захищеність життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, організація адміністрацією і колективом підприємства шляхом реалізації системи заходів правового, економічного, інженерно-технічного і соціально-психологічного характеру. При цьому, стан захищеності має динамічний характер, загроза, витікаюча з середини підприємства, не менш небезпечна, ніж ззовні, і система ЕБП повинна взаємодіяти на правовій основі з державною системою забезпечення економічної безпеки [2].

Ця проблема дуже актуальна у наш час. Нею займалися і вивчали багато вчених, такі, як: Седегов Р. С., А. Архипов, А. Городецький, Попов А. І., Іванов С. А.

Категорія ЕБП повинна розглядатися, перш за все, як стан, що має певну структуру. Структурний аспект проблеми передбачає виділення основних функціональних елементів, що впливають на процес забезпечення ЕБП. Основними функціональними елементами забезпечення ЕБП його стабільного, стійкого розвитку є трудові, матеріальні, фінансові, інтелектуальні й інформаційні ресурси (корпоративні ресурси). Результатом забезпечення ЕБП є стабільність його функціонування і прибутковість фінансово-господарської діяльності.

Виходячи з функціональних елементів економічної безпеки підприємства, витікають і основні напрями його забезпечення. Основними напрямками забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання є: захист матеріальних і фінансових ресурсів; фізичний захист персоналу й ефективне його управління; захист інтелектуальної власності; захист інформаційних ресурсів.

Підприємницька діяльність у ринковій економіці здійснюється в умовах невизначеності, тому основним завданням підприємства є правильна оцінка можливого ризику, виявлення чинників, що підсилюють його, і вибір методів управління ним. Метою управління ризиком для підприємця є досягнення безпеки функціонування в рамках створеної ним структури на основі формування системи економічної безпеки.

Формування системи економічної безпеки в рамках підприємства є необхідною умовою підтримки стабільності і розвитку власного бізнесу в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Це обумовлено тим, що при банкрутстві підприємства відбувається не лише втрата матеріальних і фінансових ресурсів, але і руйнується інфраструктура, що забезпечує безперервний процес підприємницької діяльності, до якої відносяться фінансові, виробничі, організаційні й інформаційні взаємозв'язки, а також перевірений персонал. При цьому ефективною може бути лише комплексна система безпеки, організована відповідно до чинного законодавства, що поєднує в собі такі заходи:

фізичні – створення перешкод для доступу до майна, що охороняється, фінансів, інформації;
адміністративні – введення відповідного режиму роботи підприємства, створення служби безпеки;

економічні – заходи матеріального стимулювання, фінансування захисних заходів;

технічні – використання технічних засобів і системи охорони;

програмні – використання сучасних інформаційних технологій, баз даних, систем захисту від несанкціонованого доступу до них тощо;

морально-етичні – заходи моральної дії, виховна робота, розробка кодексів поведінки, створення атмосфери корпоративного духу, партнерства однодумців тощо [3].

Система економічної безпеки підприємств, залежно від конкретних умов (масштаби фінансово-господарської діяльності, обсяги виробництва, територіальні особливості, стан основних фондів, кадровий потенціал і т. д.), повинна мати певні засоби власного забезпечення. За допомогою даних засобів

виконуватимуться не лише завдання системи забезпечення економічної безпеки, але і нормативно-правове забезпечення, куди входять норми діяльності служб організації, засоби, методи, нормативні документи, що визначають статус служби економічної безпеки і вимоги, які є обов'язковими в рамках сфери дії.

Організаційна діяльність має на увазі створення структури, за допомогою якої здійснюється аналіз стану економічної безпеки окремих складових, і розробку заходів із забезпечення економічної безпеки підприємства в цілому. Ця структура, залежно від особливостей бізнесу, може бути як власним підрозділом, так і притягненим на договірній основі.

Організаційна структура системи економічної безпеки підприємства включає:

Організаційну діяльність, кадрове забезпечення, технічне забезпечення, інформаційне забезпечення, нормативно-правове забезпечення.

Забезпечення економічної безпеки підприємств, за своєю суттю, не дозволяє зводити дану роботу лише до організації і проведення окремих заходів, а має бути безперервним, цілеспрямованим процесом, що вимагає:

постійного прогнозування можливих погроз;

обґрунтування і реалізації ефективних форм і методів створення, вдосконалення і розвитку системи економічної безпеки підприємств;

безперервного контролю й управління системою;

комплексного, ефективного використання наявних засобів захисту всіх елементів виробничо-господарської системи.

Найбільша ефективність системи забезпечення економічної безпеки підприємств, що діє, і, в першу чергу, безпеки фінансових ресурсів може бути досягнута, на погляд автора, за умови об'єднання в єдиний, цілісний механізм методів і засобів, які в сукупності в змозі забезпечити безпеку, зберегти й ефективно використовувати фінансові, матеріальні й інформаційні ресурси.

Найважливішим стратегічним напрямом забезпечення економічної безпеки підприємства є планування, яке здійснюється на основі виробленої концепції. Як відомо, планування – це складовий елемент управління, найважливіша його функція. Саме план вносить організуюче начало в процес вирішення тих або інших завдань. У ньому мають бути не лише сформульовані заходи, але і визначена послідовність і терміни виконання, вказані виконавці і, що дуже важливо, визначені сили і засоби їх виконання. Чисто теоретично можна уявити багато планів, які спрямовані на забезпечення економічної безпеки підприємства.

Усе планування починається з розробки стратегічного плану забезпечення економічної безпеки підприємства. Це найбільш загальний план, в якому задаються деякі кількісні орієнтири забезпечення функціональних складових і в цілому стану економічної безпеки підприємства, передбачається найбільш оптимальна схема використання в цих ресурсах, розробляються організаційні заходи і взаємодія структурних підрозділів. Забезпеченню економічної безпеки підприємства сприяють і інші плани: фінансовий, виробничий, постачань, планування персоналу тощо, а також плани роботи окремих структурних підрозділів. Хоча вони і не є спеціальними планами по забезпеченню безпеки, вони вносять стрункність, організованість у дії підрозділів і сприяють найбільш ефективному досягненню цілей бізнесу.

Окрім спеціального стратегічного плану забезпечення економічної безпеки на підприємстві може розроблятися ціла гамма інших поточних планів. Наприклад, плани забезпечення безпеки функціональних складових (фінансовою, інтелектуальною і кадровою, техніко-технологічною, політико-правовою, екологічною, інформаційною, силовою); конкретні плани роботи структурних підрозділів служби безпеки (охоронного, режиму, по роботі з кадрами, обробки документів з грифом "КТ", інженерно-технічного захисту, розвідки, контрозвідки, інформаційно-аналітичної групи, штабного); плани дій з відзеркалення окремих погроз і в кризових ситуаціях (при загрозі вибуху, захопленні заручників або викраданні співробітників, нападі на об'єкти підприємства, здирицтві або шантажі, нападі на інкасаторів та ін.). Як правило, інформація, що міститься в даних конкретних планах, є строго конфіденційною. Вона доводиться до фахівців і відповідних керівників.

У разі потреби на основі планів можуть вироблятися конкретні рекомендації, інструкції тощо, потім виробляється практична реалізація розроблених планів. Одним із найважливіших стратегічних напрямів забезпечення економічної безпеки підприємства є виявлення, запобігання, нейтралізація, припинення, локалізація, відзеркалення небезпек і погроз, а у разі потреби – відшкодування збитку, відновлення об'єктів захисту, постраждалих у результаті протиправних дій, халатності, форс-мажорних обставин та ін.

Реалізація даного стратегічного напрямку вимагає високої майстерності і професіоналізму співробітників фірми, значних витрат корпоративних ресурсів, хорошої організації, чіткості, дисциплінованості тощо. Оже, практичне рішення даного завдання є втіленням у життя найважливіших положень концепції, політики і стратегії безпеки; система економічної безпеки підприємства проявляє себе у дії. Для реалізації настільки важливого стратегічного напрямку безпеки для кожного об'єкта безпеки (матеріальні цінності, продукція, персонал, інформація і т. д.) має бути розроблена принципова, концептуальна модель (алгоритм) безпеки. Дані моделі можуть мати як загальні елементи, так і свою специфіку, що витікає з особливостей, властивостей об'єкта безпеки.

Така модель дозволяє розглянути проблему у взаємозв'язку як об'єкт загрози або посягання, самих погроз, так і засобів забезпечення безпеки. Поза сумнівом, що на кожному підприємстві може бути свій підхід, свої погрози і їх джерела, свої засоби забезпечення безпеки і т. д. У даному випадку важливий сам принциповий підхід (алгоритм), який є методологічною основою деталізації конкретних заходів захисту того або іншого об'єкта безпеки.

Таким чином, упровадження комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємств, що дозволяє прогнозувати і запобігати погрозам економічної безпеки, а також оперативно регулювати об'єми й структуру витрат на забезпечення економічної безпеки, дозволить якісно впливати на загальний фінансовий стан конкретного підприємства.

Наук. керівн. Мозгова Л. О.

Література: 1. Экономическая безопасность предприятия (фирмы) / под ред. Р. С. Седегова. – Мн.: Вышш. шк., 1999. 2. Архипов А. Экономическая безопасность: оценки, проблемы, способы обеспечения / А. Архипов, А. Горещий // Вопросы экономики. – 1999. – № 12. 3. Попов А. И. Малое предпринимательство: учебн. пособ.: в 2-х ч. / А. И. Попов, С. А. Иванов. – СПб.: СПбГУЭФ, 2004. – Ч. 2: Интеграция крупного и малого бизнеса, механизм регулирования и экономическая безопасность.